

följas av nya studier av 1700-talets politiska liv och dalupproret i synnerhet. När det gäller böndernas föreställningar och motiven till deras handlingar får man intrycket att källmaterialet inte är uttömt. Som idéhistoriker kan man inte hjälpa att undra varför inte Linde åtminstone nämner den dissertation *De tumultu dalekarlorum* (*Om dalkarlarnas uppror*) som försvarades i Uppsala i maj 1743. Avhandlingens ämne var Nävtåget 1598 och kopplingen till de pågående oroligheterna var uppenbar – professor Johan Ihre dömdes till böter för uppvigling. Denna text, liksom Ihres kontroversiella politiska dissertationer och undervisning i allmänhet, förtjänar en betydligt större uppmärksamhet av forskarna än vad som hittills varit fallet.

Andreas Hellerstedt

Carl von Linné, *Clavis medicinae duplex: medicinae tvenne nycklar*, red. Birger Bergh, Gunnar Broberg, Bengt Jonsell & Bengt I. Lindskog (Stockholm: Atlantis, 2008). 259 s.

Fyra professorer i skilda ämnen – latin, idé- och lärdomshistoria, botanik och medicinshistoria – har här slagit sig samman om en kommenterad utgåva och översättning av en text som inte omfattar mer än ett trettioårligt tamligen glest tryckta sidor. Redan detta ger vid handen att det torde röra sig om särdeles svårforcerat material. Så är också fallet, vilket påpekas redan i bokens förord för att sedan upprepas på flera ställen, och man har bara att instämma. Ingen bör dock låta sig avskräckas av detta konstaterande, utan den läsare som har något som helst intresse för sjuttonhundratalsmedicin kommer att kunna ha gott utbyte av denna bok. Boken är, i ytterst kort sammanfattning, utplagd enligt följande:

I det mycket innehållsrika inledningskapitlet ger Gunnar Broberg en bakgrund: Linnés

syn på, och position inom, medicinen, liksom hans relationer till en del samtida kolleger diskuteras, *Clavis'* tillkomsthistoria behandlas, och texten sätts in i sitt sammanhang. Broberg påpekar dess nära samhörighet med delar av Linnés övriga produktion. I en dissertation *De effectu et cura vitiorum diaeticorum generali*, som till yttermera visso är en förklaring av *Clavis*, rekommenderar Linné läsning av en del dissertationer om läkemedel innan man tar sig an *Clavis*. Likaså finns likheter med *Systema naturae*. Linnés höga tankar om sin *Clavis* belyses bland annat genom att hans egen anonyma recension av skriften i *Lärda Tidningar* återges; olika aspekter på nyckelmetaforik och talmystik behandlas, liksom Linnés spekulationer kring elektriciteten som livskraft. Kapitlet avslutas med ett sammanfattande resonemang kring frågan om vad *Clavis* egentligen är eller varit tänkt att bli. Förutom de ovannämnda likheterna med *Systema naturae* betraktas *Clavis* här som sammanfattningen av Linnés samlade medicinska erfarenhet; som en utopi eller framtidsvision; som ett av de försök som gjordes i samtiden för att komma vidare från det mekanistiska synsättet inom medicinen samt, slutligen, som "[e]n nyckel till Linnés tänkande och person".

Härefter följer så originaltrycket av år 1766 i fullständig färgfaksimil med svensk parallelltext. Birger Bergh har naturligtvis gjort en god översättning och har dessutom, utöver de löpande noterna, i ett kort förord förklarat sina ställningstaganden vad gäller tolkning och översättning av vissa särskilt besvärliga ord och begrepp, såsom det för Linnés resonemang helt grundläggande begreppet *diaeta* med dess tillhörande adjektiv *diaeticus*, eller det understundom, även för fackskribenter, förvirrande begreppsparet *res naturales* respektive *res non naturales*; Birger Berghs ställningstaganden är enligt min mening välmotiverade, och principen att redovisa sina skäl på detta sätt, i stället för enbart i noter, är något som borde avkrävas varje översättare.

Efter denna centrala del av boken kommer Bengt Jonsells botaniska kommentar, där en kort inledning om det farmakologiska systemet och om principerna för arbetet med textens växter följs av ett avsnitt i vilket växtlistan i *Clavis* så långt detta låter sig göras har kompletterats med nutida vetenskapliga namn. Denna del följs av Bengt I. Lindskogs motsvarande bidrag: en inledande uppsats behandlar kortfattat principer för sjukdomsbeteckningar genom tiderna, från antikens Grekland, via Linné och hans tid (där läsaren bland annat påminns om att Linné visserligen satte upp ett system även för sjukdomar, men däremot inte införde någon ny terminologi), och fram till våra dagar. Här kan noteras, att eftersom Linnés text är helt inriktad på patologi är även denna uppsats strikt begränsad till detta område; ingenting sägs sålunda om den anatomiska terminologins utveckling, Vesalius nämns till exempel över huvud taget inte (Detta påpekande skall dock inte alls uppfattas som kritik från min sida; Lindskogs redogörelse är, så vitt jag kan bedöma, fullt tillräcklig i detta sammanhang.). Medicinska eller medicinskt relevanta ord och begrepp i *Clavis* förklaras sedan i en ordlista omfattande cirka sex sidor.

Avslutningsvis återges, som ytterligare hjälp att förstå texten, tidigare utgivna föreläsninganteckningar från en väsentligt senare period i Linnés liv än de tidigare utgivna *Lachesis naturalis* respektive *Diaeta naturalis*. Det handlar här om anteckningar av den tjugoårige studenten, sedermera biskopen i Karlstad, Olof Bjurbäck, som i övrigt tycks ha intresserat sig mer för filosofi än för medicin, men som hört Linné föreläsa över dietetik hösten 1771, alltså bara fem år efter att *Clavis* tryckts. Bjurbäcks anteckningar återges här i Gunnar Brobergs transkription och med en kort inledning av densamme.

Som påpekas av Gunnar Broberg redan i bokens inledning, har Linnés levnadstecknare under de senaste hundra åren brukat förbigå *Clavis* med tystnad, vilket samtliga här inblan-

dade gjort en betydande insats för att kompensera. Man gör mesta möjliga av en skiss till ett system som aldrig slog igenom, och denna bok kommer på så vis att säga en hel del om Linné, om hans speciella sätt att se på världen, om delar av den samtida medicinen; allt detta är mycket värdefullt även om det kan finnas anledning att anta att Linné stundom kan ha lidit av bristande självkritik och att just *Clavis* kanske borde ha fått stanna ytterligare en tid i hans anteckningar (i vilket fall det förmodligen ändå hade blivit utgivet förr eller senare i samband med något jubileum).

Sammanfattningsvis får man intrycket att till motto för hela denna bok kunde ha tagits det omdöme av Sten Lindroth, som citeras av Broberg: "Att verkligen förstå Linnés *Clavis medicinae* är knappast möjligt. Det var heller inte meningen."

Urban Örneholm

Mirabeau, *Erotika Biblion*, Édition critique avec introduction, notes et variantes par Jean-Pierre Dubost, Libre pensée et littérature clandestine, 36 (Paris: Champion, 2009). 192 s.

Honoré Gabriel Riqueti, mera känd som greve Mirabeau (1749–1791), har gått till eftervärlden som en av den franska revolutionsepokens mest dynamiska och färgstarka ledare och talare. Hans livsföring var hektisk, på gränsen till självförbrännande. Under sin relativt korta levnad, som sammanföll med en av historiens mest dramatiska perioder, kom han att spela en avgörande roll för det politiska skeendet. Han kritiserades för sitt habila manövrerande mellan motsatta läger, och även hans moraliska vidlyftighet ådrog honom fiender. Han dömdes till döden för att ha enleverat den 22-åriga Sophie de Ruffey, bortgift med den 49 år äldre markisen de Monnier. Domen upphävdes men han fick i stället finna sig i ett tre och ett halvt